

# **Leksykon epidemiologiczny**

---

*Redakcja:*

**dr hab. Jerzy Bzdęga**  
**prof. dr hab. Wiesław Magdzik**  
**prof. dr hab. Danuta Naruszewicz-Lesiuk**  
**prof. dr hab. Andrzej Zieliński**

*Pamięci prof. Jana Kostrzewskiego  
W 90-lecie PZH*

**α-medica press**

## WYBRANE PIŚMIENNICTWO O PAŃSTWOWYM ZAKŁADZIE HIGIENY

### AKTY PRAWNE

1. Rozporządzenie Ministerstwa Zdrowia Publicznego w przedmiocie reorganizacji Państwowych Zakładów Epidemiologicznych. W stołecznym m. Warszawie tworzy się najdalej w dniu 1 czerwca 1919 r. Państwowy Centralny Zakład Epidemiologiczny (Monitor Polski 1919 R.II Nr 78)
2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 września 1923 r. w sprawie zmiany nazwy Państwowy Zakład Epidemiologiczny na Państwowy Zakład Higieny, dla filii – Państwowy Zakład Higieny, filia w ...
3. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o Państwowym Zakładzie Higieny z dnia 10 czerwca 1927 r. (połączenie PZH z Państwowym Zakładem Badania Surowic i z Państwowym Instytutem Farmaceutycznym w jeden zakład naukowo-badawczy pod nazwą Państwowy Zakład Higieny)
4. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 czerwca 1922 r. w przedmiocie utworzenia Państwowej Szkoły Higieny
5. Obwieszczenie Ministra Opieki Społecznej w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 10 czerwca 1927 r. o Państwowym Zakładzie Higieny (Dz.Ustaw 1936 Nr 45 poz.336)
6. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 15 października 2007 r. w sprawie zmiany nazwy Państwowego Zakładu Higieny (Dz.U. Nr 203, poz.1455)

### STATUTY

1. Rozporządzenie Rady Min. Z dnia 6 października 1921 (Monitor Polski 1921 Nr 258) Na mocy art.13,15 dekretu o tymczasowej organizacji władz naczelnych z dn.3 stycznia 1918 Dz.Pr.Nr 1 poz 1) Rady Ministrów zarządza: Par.1 Zatwierdza się dołączony do niniejszego statutu Państwowego Zakładu Epidemiologicznego : Biul.Min.Zdr.Publ. 1919 R.II 31 grudnia , Biul.Min.Zdr. 1922 R.5 Nr 1
2. Statut z 1954 r.
3. Zarządzenie Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 18 listopada 1967 r. w sprawie nadania statutu Państwowemu Zakładowi Higieny (Dz.Urz.Min.Zdr.i Opieki Społ. 1967 Nr 23-24, poz.97)
4. Zarządzenie Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 9 czerwca 1986 r. w sprawie nadania statutu Państwowemu Zakładowi Higieny. Statut Państwowego Zakładu Higieny.

Regulamin organizacyjny ... Regulamin Rady Naukowej PZH. Statut Rady Załogi PZH. Warszawa 1987, 69 s.

5. Zarządzenie Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 30 października 1992 r. w sprawie rozszerzenia zadań statutowych Państwowego Zakładu Higieny. Statut Państwowego Zakładu Higieny. Regulamin organizacyjny ... Regulamin pracy dla pracowników ... Regulamin Rady Naukowej PZH. Warszawa 1994, 48 s.
6. Zarządzenie Ministra Zdrowia z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie zatwierdzenia statutu Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny (Dz.Urz. Min.Zdr. Nr 17, poz.95)
7. Zarządzenie Ministra Zdrowia z dnia 25 sierpnia 2008 r. w sprawie zatwierdzenia statutu Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny (Dz.Urz. Min.Zdr. (nie został jeszcze ogłoszony)

#### WYKAZY PUBLIKACJI PZH

1918-1967 poz.1-5645.Oprac.W.Hamplowa,J Kalinowska, A Krawczyk, B.Wysocka. Red. H.Kruk. Warszawa: PZH 1968

1968-1977 poz. 5646-8330. Oprac.B Wysocka, J Kalinowska, M Gromulska. Warszawa: PZH 1978

1978-1992 poz.8331-11814. Oprac.M Gromulska, W Kopeć, K Kuthan. Warszawa: PZH 1993

1993-1998 poz.11815-13719 Oprac.M Gromulska, W Kopeć, K Kuthan. Warszawa: PZH 1998

1999 – w opracowaniu w formie elektronicznej w Bibliotece PZH

#### INFORMATORY

Państwowy Zakład Higieny. Wydano na 50-lecie działalności.Warszawa 1968, 39 s.2 tabl. To samo w jęz.ang.,ros.

Państwowy Zakład Higieny. Warszawa 1974,31 s. 3 tabl.

To samo w jęz.fr. 1975

National Institute of Hygiene. Research Institute 1918-1978. Warszawa 1978,28 s.

Państwowy Zakład Higieny 1918-1993. Warszawa 1993, 44 s.

To samo w jęz.ang.

Państwowy Zakład Higieny. Instytut naukowo-badawczy. Red. S Tylewska-Wierzbanowska. Warszawa 1997, 72 s.

To samo w jęz.ang. Wyd.1998

#### WSPOMNIENIA

1. Hirszfeld Ludwik. Państwowy Zakład Higieny. Wspomnienia i rozważania z okazji 10-lecia Niepodległości Państwa Polskiego. Warsz Czas Lek 1928;5(38-39):6 s.
2. Rockefellerczycy polskiej służby zdrowia czczą pamięć J D Rockefellera [Uroczystość odsłonięcia tablicy poświęconej J D Rockefellerowi w gmachu Państwowej Szkoły

- Higieny]. *Medycyna i Przyroda Art.red. (MK)*. 1938;2(2):12-14.
3. Przesmycki Feliks: Państwowy Zakład Higieny w czasie wojny. *Przeł Lek* 1945 (9-10):221-222.
  4. Hirszfild Ludwik: Historia jednego życia. Warszawa:Czytelnik 1946, 1954 oraz wyd. 2000 r. 546 s.
  5. Marcinkowski Tadeusz. PZH. W: *Pamiętniki lekarzy*. Warszawa: Czytelnik 1964, s. 310.
  6. Przesmycki Feliks. *Wspomnienia*. Warszawa 1976. Maszyn.niepubl.
  7. Lachowicz Kazimierz. *Moja praca w filiach PZH*. Warszawa 1984. Maszyn.niepubl.
  8. Lachowicz Kazimierz. *PZH jakim go poznałem przed blisko półwieczem*. Warszawa 1984. Maszyn.niepubl.
  9. Rychard Juliusz: *Moje spotkania z Państwowym Zakładem Higieny*. *Przeł Epidemiol* 1984;38(3):331-337.
  10. Szczygieł Aleksander. *Z historii nauki o żywieniu w Polsce 1926-1978*. Maszyn. niepubl.

### 1918-1939

1. Państwowy Zakład Epidemiologiczny. Warszawa: PZE 1923,16 s.
2. Sprawozdanie Państwowego Zakładu Higieny 1919-1923. Warszawa 1924, 27 s.
3. Państwowy Zakład Higieny w Warszawie. Sprawozdanie z działalności za rok 1924 i 1925. Warszawa 1926,47 s.
4. Hirszfild Ludwik. Sprawozdanie z działalności naukowej Państwowego Zakładu Higieny i Państwowego Zakładu Badania Surowic w Warszawie z okazji 5-letniej rocznicy ich powstania. *Med. Dośw Społ* 1924,zesz.3-4:1-24.
5. Nowakowski Brunon. Państwowa Szkoła Higieny a zagadnienia personalne administracji sanitarnej. *Now Społ Lek*. 1927;1(3):1-24.
6. Organisation et fonctionnement d'Institut d'Hygiene d'Etat Polonaise et de son Ecole d'Hygiene. Geneve:Soc.Nat. 1929,31 s.
7. Sprawozdanie z działalności Państwowego Zakładu Higieny 1926-1927. Warszawa: Min.Spraw Wewn. Dep.Sł.Zdr. 1929, 47 s,2 tabl.
8. Działalność Państwowego Zakładu Higieny (1928-1929). W: *Sprawozdanie o stanie zdrowotnym Rzeczypospolitej Polskiej oraz o działalności władz i instytucyj zdrowia publicznego w latach 1928-1929*. Warszawa: Min.Spraw Wewn. Dep.Sł.Zdr. 1931, s.122-176.
9. Działalność Państwowego Zakładu Higieny (1930-1931). W: *Sprawozdanie o stanie zdrowotnym Rzeczypospolitej Polskiej ...* Warszawa: Min.Opieki Społ. Dep.Sł.Zdr. 1933, s.108-151.
10. Hirszfild Ludwik. *Działalność Państwowego Zakładu Higieny w świetle liczb*. Warszawa 1930.
11. „Insulina PZH”. Warszawa: *Dział Surowic i Szczepionek PZH*,1931,37 s.
12. Prażmowski Władysław. *Działalność ekspozytury Państwowego Zakładu Higieny w Wilnie w zakresie rozpoznawania duru brzuszego i duru plamistego na terenie woj. wileńskiego w okresie od 1 stycznia 1930 r. do 1 września 1932 r.* *Zdrowie* 1932 (21-

- 22):1-13.
13. Przesmycki Feliks. Działalność diagnostyki bakteriologicznej PZH w roku 1933. Warszawa 1934
  14. Przesmycki Feliks. Współpraca PZH z lekarzami powiatowymi. Praca Opieka Społ 1933 zeszyt.4:3-20, 2 tabl.
  15. Hirszfild Ludwik. Obsługa bakteriologiczna państwa. Doniesienie I. Lek Pol 1934;10(5);31 s. Doniesienie II. Lek Pol 1936 (6), 20 s.
  16. Państwowy Zakład Higieny (1932-1933). W: Sprawozdanie o stanie zdrowotnym Rzeczypospolitej Polskiej ... Warszawa: Min. Opieki Społ, Dep. Śl Zdr. 1935, s.76-97.
  17. Państwowy Zakład Higieny (1934-1935). W: Sprawozdanie o stanie zdrowotnym Rzeczypospolitej Polskiej ... Warszawa: Pol.Tow.Hig. 1937, s.86-114.
  18. Sprawozdanie Państwowego Zakładu Higieny za rok 1935. Warszawa 1936, 44 s.[Tekst również w jęz.fr.]
  19. Prażmowski Władysław. Współdziałanie filji [oryg] Państwowego Zakładu Higieny w Wilnie w akcji zwalczania duru plamistego na terenie woj.wileńskiego i nowogródzkiego w r.1934. Referat wygłoszony na Zjeździe Lekarzy Powiatowych Woj.Nowogródzkiego w dn.11 października 1935 r. w Szczuczynie k/Lidy. Zdr Publ 1936 Nr 7, 11 s.
  20. Przesmycki Feliks. Działalność Państwowego Zakładu Higieny i jego filii w walce z chorobami zakaźnymi za ostatnie dwa lata (1934 i 1935 rok). Odczyt wygłoszony na Zjeździe Kierowników Filii PZH w dn.20 i 21 marca 1935 r. Maszyn.niepubl.
  21. Załęski Tadeusz. Niektóre zagadnienia epidemiologii duru plamistego i brzuszego oraz współpraca w zwalczaniu tych chorób łódzkiej filii PZH i lekarzy powiatowych, sanitarnych i szpitali. Zdr Publ 1935;50(9):802-819.
  22. Przesmycki Feliks. Rola Państwowego Zakładu Higieny w walce z dudem plamistym. Lek Wojskowy 1937;29:461.
  23. Sprawozdanie Państwowego Zakładu Higieny za rok 1936. Warszawa 1937,34 s.
  24. Sprawozdanie Państwowego Zakładu Higieny za rok 1937. Warszawa 1938,64 s. Tekst również w jęz.fr.
  25. Sprawozdanie Państwowego Zakładu Higieny za rok 1938. Warszawa 1939, 97 s.Tekst również w jęz.fr.
  26. Państwowy Zakład Higieny. W: Dwadzieścia lat publicznej służby zdrowia w Polsce Odrodzonej 1918-1938. Warszawa 1939, s.127-146.
  27. Powstanie i organizacja Państwowego Zakładu Higieny. W: Przewodnik po Muzeum Higieny. Wyd.2 powiększone. Warszawa 1939, s.7-13.

### 1945-1963

1. Sprawozdanie Państwowego Zakładu Higieny za 1945 rok. Warszawa 1946, 21 s. Maszyn.powiel.
2. Sprawozdanie Państwowego Zakładu Higieny za 1946 rok. Warszawa 1947,23 s. 6 tabl.
3. Sprawozdanie Państwowego Zakładu Higieny za 1947 rok. Warszawa 1948,23 s. 6 tabl.
4. Sprawozdanie Państwowego Zakładu Higieny za 1948 rok. Warszawa 1949,29 s. 9

tabl.

5. Państwowy Zakład Higieny. Sprawozdanie z działalności naukowej w 1949 r. Warszawa 1950, 45 s.
6. Państwowy Zakład Higieny. Sprawozdanie z działalności naukowej w 1950 r. Warszawa 1951-1957
7. Państwowy Zakład Higieny. Sprawozdanie z działalności usługowej w 1952 r. ... do 1957
8. Państwowy Zakład Higieny. Sprawozdanie z działalności naukowej i usługowej w 1959 r. ...do 1963 r.(roczniki)
9. Przesmycki Feliks. Państwowy Zakład Higieny i jego rola w zwalczaniu chorób zakaźnych. *Przeegl Epidemiol* 1947;1(1):84-91.
10. Przesmycki Feliks. Drogi rozwojowe Państwowego Zakładu Higieny. *Zdr Publ* 1949(3):45-50.

#### 45-LECIE PAŃSTWOWEGO ZAKŁADU HIGIENY

11. Przesmycki Feliks. Rola Państwowego Zakładu Higieny w kształtowaniu służby zdrowia. Referat wygłoszony na posiedzeniu Rady Naukowej PZH poświęconym 45 rocznicy powstania PZH. Warszawa 1963
12. Meisel Henryk. Prace mikrobiologiczne w Państwowym Zakładzie Higieny w ciągu 45-lecia jego istnienia. Referat wygłoszony na sesji jubileuszowej 45-lecia PZH w dniu 24 czerwca 1963 r. Warszawa: PZH 1963, 17 s.
13. Kostrzewski Jan. Osiągnięcia Państwowego Zakładu Higieny w walce z chorobami zakaźnymi ze szczególnym uwzględnieniem szczepień ochronnych. Referat wygłoszony na sesji jubileuszowej ... 12 s.
14. Just Jan. Badania naukowe w dziedzinie higieny Komunalnej. Referat wygłoszony na sesji jubileuszowej ... 14 s.
15. Bojanowska Anna. Badania w dziedzinie dezynfekcji i zwalczania szkodników sanitarnych. Zadania perspektywiczne Zakładu DDD w tym zakresie. Referat wygłoszony na sesji jubileuszowej ... 11 s.
16. Nikonow Maksym. Higiena żywności w badaniach PZH dotychczas i w perspektywie. Referat wygłoszony na sesji jubileuszowej ... 11 s.
17. Stępniewski Tadeusz. Oświata sanitarna i higiena szkolna w kształtowaniu kultury sanitarnej kraju. Referat wygłoszony na sesji jubileuszowej ... 13 s.
18. Szczygieł Aleksander. Problematyka żywienia w działalności naukowej PZH. Referat wygłoszony na sesji jubileuszowej ... 11 s.
19. 45-lecie Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie. Streszczenia doniesień. 36 s.

#### 1964-1980

Państwowy Zakład Higieny. Sprawozdanie z działalności naukowej i usługowej w latach 1964-1980. Roczniki wydawane w następnym roku po sprawozdawczym

Sprawozdanie ze współpracy naukowej polsko-amerykańskiej w latach 1962-1969. Zawiera

m.in. wykazy współpracujących instytutów, dokumenty, tabele, wykaz prac naukowych wykonanych w ramach umów. Indeks autorów. Warszawa: PZH 1969

20. Wiór Halina. Państwowy Zakład Higieny. W: Choroby zakaźne w Polsce i ich zwalczanie w latach 1919-1962. Praca zbiorowa pod red. Jana Kostrzewskiego. Rozdz. Organizacja walki z chorobami zakaźnymi w Polsce w latach 1919-1962. Warszawa: PZWL, 1964:51-66.
21. Tarasiewicz Jan. Wybrane zagadnienia z ekonomiki badań naukowych w Państwowym Zakładzie Higieny. Nauka Polska 1966(3):141-150.

#### 50 LAT PAŃSTWOWEGO ZAKŁADU HIGIENY W WARSZAWIE

Polski Tygodnik Lekarski 1968;23(41):1545-1590. Numer specjalny z okazji 50-lecia działalności Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie. Zawiera m.in. (22, 23)

22. Wojciechowski Edmund. Państwowy Zakład Higieny. Rys historyczny, s. 1545-1547.
23. Kuryłowicz Włodzimierz. Struktura organizacyjna i cele Państwowego Zakładu Higieny, s. 1548-1550.
24. Naruszewicz-Lesiuk Danuta. Kształcenie kadr dla potrzeb służby sanitarno-epidemiologicznej. Działalność dydaktyczna PZH w okresie XXX-lecia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej od 1946 do 1974 roku. Roczniki PZH 1974, Nr 4, s.437-445.
25. Naruszewicz-Lesiuk Danuta. Kierunki rozwoju i perspektywy badań naukowych w Państwowym Zakładzie Higieny na tle działalności naukowej w latach 1967-1975. Nauka Polska 1978,(8):71-85.

#### 60-LECIE PAŃSTWOWEGO ZAKŁADU HIGIENY

26. Kuryłowicz Włodzimierz. Przemówienie inauguracyjne Dyrektora PZH.
27. W: Uroczystość 60-lecia PZH. Materiały. Warszawa 1978, 10 s.

#### 1981-2000

Państwowy Zakład Higieny. Sprawozdanie z działalności naukowej i usługowej w latach 1981-2000. Roczniki wydawane w następnym roku po sprawozdawczym

28. Kostrzewski Jan. The National Institute of Hygiene in Poland. Annali dell Istituto Superiore di Sanita 1985;21(4):1-2.
29. Problem MR-12 „Wpływ skażeń środowiska na zdrowie i życie człowieka. Sprawozdanie z prac naukowych prowadzonych w latach 1981-1986”. Warszawa:PZH, 1986, 246 s.
30. Cicha Małgorzata, Koba Stanisław. Działalność filii Państwowego Zakładu Higieny w Kielcach. Studia Kieleckie 1989 2/62:75-81.
31. Państwowy Zakład Higieny. Sprawozdanie z realizacji Centralnego Programu Badawczo-Rozwojowego „Zapobieganie niekorzystnym skutkom zdrowotnym skażeń środowiska człowieka za lata 1986-1990”. Warszawa: PZH,1990, 324 s.

## 75-LECIE PAŃSTWOWEGO ZAKŁADU HIGIENY

32. Gromulska Marta. Państwowa Szkoła Higieny. *Przeł Epidemiol* 1993;47(3):183-185.
33. Gromulska Marta. 75-lecie istnienia Państwowego Zakładu Higieny. *Roczniki PZH* 1993;45(1):1-3.
34. Hryniewicz Waleria, Jeljaszewicz Janusz. National Institute of Hygiene in Warsaw, Poland, 1918-1993. *Zentralbl Bakteriol* 1994;281(3):255-262. Special issue „International Symposium on Recent Progress in Epidemiology, Microbiology and Hygiene (Celebrations of the 75<sup>th</sup> Anniversary of the National Institute of Hygiene)
35. Kostrzewski Jan. 75 lat służby sanitarno-epidemiologicznej w Polsce. Warszawa: PZH, 1994, 19 s. Maszyn. powiel.
36. Balińska Marta Aleksandra. The National Institute of Hygiene and public health in Poland 1918-1939. London: The Society for the Social History of Medicine 1996, 09/03:427-445.  
Przedruk: Państwowy Zakład Higieny a zdrowie publiczne w Polsce. *Post Mikrobiol* 1998;37(1):125-144.
37. Naruszewicz-Lesiuk Danuta, Gałązka Artur. Kronika epidemiologiczna – świadek zmian przebiegu chorób zakaźnych. *Przeł Epidemiol* 1998;52(1-2):3-6.

## 80-LECIE PAŃSTWOWEGO ZAKŁADU HIGIENY

38. Balińska Marta Aleksandra. 80-lecie Państwowego Zakładu Higieny. *Roczniki PZH* 1998;49 Supl.:89-100.
39. Goryński Paweł. 80-lecie PZH – rys historyczny. W: Ocena środowiskowych zagrożeń zdrowia. Konferencja Jubileuszowa w 100-lecie PTH i 80-lecie PZH. *Problemy Higieny* 1999 Nr 62.
40. Gromulska Marta. Uczone asystentki, genialne laborantki i ciche wolontariuszki – pierwsze kobiety zatrudnione w Państwowym Zakładzie Higieny w latach 1919-1925. *Roczniki PZH* 1998;49(4): 401-408.
41. Jeljaszewicz Janusz. Państwowy Zakład Higieny a zdrowie publiczne. *Roczniki PZH* 1998;49 Supl: 113-122.
42. Jeljaszewicz Janusz. 80 lat pracy Państwowego Zakładu Higieny. *Przeł Epidemiol* 1998;52(3):219-226.
43. Kałużewski Stanisław. przyczynek do historii Państwowego Zakładu Higieny w latach 1945-1997. *Roczniki PZH* 1998;49 Supl:101-111.
44. Kurzątkowski Wiesław. Rola Państwowego Zakładu Higieny w rozwoju antybiotyków w Polsce. W: Chmiel A, Grudziński S. *Biotechnologia i chemia antybiotyków*. Warszawa: PWN, 1998: 344-346.
45. Balińska Marta Aleksandra. The Rockefeller Foundation and the National Institute of Hygiene, Poland 1918-1945. *Studies in History and Philosophy of Biological and Biomedical Sciences* 2000;31(3):419-432.
46. Więckowska Elżbieta. Państwowy Zakład Higieny w Warszawie w okresie II Rzeczypospolitej – organizacja, cele, zadania. *Przeł Epidemiol* 2000;54(3-4): 417-425.



**2001-**

Państwowy Zakład Higieny. Sprawozdanie z działalności naukowej i usługowej w latach 2001- 2007 wydawane jako roczniki w następnym roku po sprawozdawczym

47. Magdzik Wiesław. Osiągnięcia w okresie 85 lat działalności i perspektywy działania służby sanitarno-epidemiologicznej w Polsce. *Przeegl Epidemiol* 2004;58(4):569-581.
48. Rucińska Beata. Działalność Państwowego Zakładu Higieny. Państwowa Szkoła Higieny ... W: Od królewskich edyktów do Inspekcji Sanitarnej. Historia działań sanitarnych i przeciwepidemicznych w Krakowie i Małopolsce. Pod red. Janusza Bukowskiego i Macieja Bileka. Kraków: Wydż.Kultury i Dziedzictwa Narodowego Urzędu miasta Krakowa, 2007. Rozdz. Historia polskich instytucji sanitarno-epidemiologicznych ze szczególnym uwzględnieniem uregulowań prawnych ich działalności, s.49-63.